

В. К. Омельчук,
Національний університет «Острозька академія», м. Острог

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті проаналізовано основні способи перекладу юридичної термінології на заняттях англійської мови. Крім того, автор досліджує лінгвістичні та екстралінгвістичні фактори, що впливають на переклад лексичних одиниць та їх розуміння реципієнтами.

Ключові слова: юридичний термін, описовий переклад, транслітерація, еквівалентність, синонімія.

В статье анализируются основные способы перевода юридической терминологии на занятиях английского языка. Кроме того, автор исследует лингвистические и экстралингвистические факторы, что влияют на перевод лексических единиц и их понимание реципиентами.

Ключевые слова: юридический термин, описательный перевод, транслитерация, эквивалентность, синонимия.

The article deals with the analysis of the main translation ways of legal terminology at English classes. Besides, the author researches linguistic and extralinguistic factors influencing the translation of lexical units and their understanding by recipients.

Key words: legal term, descriptive translation, transliteration, equivalence, synonymy.

Актуальність. Юридична термінологія широко використовується не лише в професійній сфері, але і в інших сферах мовної комунікації, тому існує великий попит на вивчення мови права для спеціальних цілей. Юридична термінологія є унікальним об'єктом дослідження, оскільки характеризується великою різноманітністю сфер застосування у порівнянні з іншими терміносистемами. Сьогодні використовується велика кількість типів текстів у професійній сфері, і така жанрова різноманітність зумовлена множинністю джерел права і розвинутістю англосаксонської правової сім'ї, до якої відноситься і правова система Великобританії. Використання юридичних термінів на заняттях англійської мови потребує правильного перекладу для чіткого розуміння студентами нових елементів їх словникового запасу. Таким чином, актуальною є тема вивчення та аналізу способів перекладу лексичних одиниць юридичного дискурсу англійської мови на українську на прикладі юридичної термінології судових промов Верховного Суду Великобританії.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Порівняльне вивчення системи юридичних термінів і понять в англійській та українській мовах є досить складним процесом, оскільки порівнюються не лише терміни, а й різні правові системи. Словникова відповідність часто не забезпечує правильного уявлення про лексичну одиницю, оскільки аналогічні терміни в двох мовах позначають різні поняття і різний ступінь вагомості близьких за значенням понять. До прикладу, *prosecutor* перекладається як «прокурор», але функції цих суб'єктів у системах британського та українського права не співпадають, і британець, почувши слово *prosecutor*, розуміє його у зовсім іншому значенні у порівнянні з тим, що розуміє під цим словом українець [5, с. 17].

На заняттях юридичної англійської мови, важливими стають проблеми перекладу безеквівалентних термінів, пошук еквівалентності, розуміння нюансів семантики у зв'язку із предметом і т.д. Вагома специфіка перекладу термінів у юридичній сфері і відповідно у сфері роботи із лексикографічним матеріалом зумовлюється специфікою права і специфікою професійної мови, зокрема великою кількістю латинських запозичень, застосування римського права, різновидність національного права, наявність дефініцій та ін. Ускладнення розуміння зумовлюється також неоднозначними термінами, багатозначними словами, термінами із інших галузей знання, синоніми, просторіччя, жаргонізми, архаїзми і т.д. [1, с. 45].

Метою статті є вивчення основних способів перекладу юридичної термінології на заняттях англійської мови, а також аналіз лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів, що впливають на переклад.

Аналіз останніх публікацій. Вивчення юридичної термінології, способів її перекладу, а також її застосування на заняттях англійської мови представлені у роботах ряду дослідників, зокрема М. М. Лаврененко, Т. П. Некрасова, Н. П. Глинської, С. В. Шабардіної та ін. Численні дослідження правової термінології знаходимо у А. Б. Бушева, Г. Х. Шамсеева, Д. А. Керімова, Л. Б. Ткачової, О. І. Баркалової, В. О. Іконнікової та ін.

Виклад основного матеріалу. Реалізація комплексного та збалансованого підходу до оволодіння комунікативними лінгвістичними, міжкультурними, а також первинними професійними компетенціями безсумнівно сприятиме вдосконаленню англійської мови у власне професійних ситуаціях спілкування на кожному наступному етапі навчання. При цьому, як показує практика, особливі труднощі і проблеми виникають при вивченні юридичної термінології, оскільки юриспруденція оперує складними, багатосторонніми та специфічними поняттями, які виражаються відповідною спеціальною термінологією, відрізняються смисловою однозначністю, функціональною стійкістю і поділяються на галузеві, міжгалузеві та загально правові юридичні терміни. Заміна спеціальних термінів описовими висловлюваннями може призвести до невизначеності і розпливчатості формулювань, до втрати точності і чіткості вираження думки законодавця [2, с. 41].

Як зазначає Зуєва І. В., у зв'язку із двомовною спрямованістю, на заняттях юридичної англійської мови активний вокабуляр подається з перекладом на українську мову нейтральних, ідіоматичних та термінологічних значень, релевантних для студентів певного напрямку підготовки. Окремо виділяються ідіоматичні вирази. При цьому засвоєння і закріплення лексики здійснюється в завданнях на множинний вибір, співвіднесення з дефініцією і англо-український та українсько-англійський переклад. Саме двомовність в подачі і роботі над лексикою забезпечує зіставлення обсягів значення в обох мовах і виявляє національну специфіку лексичної одиниці. Практика показує, що такий підхід обумовлює засвоєння лексики в міжкультурній перспективі. Іншим принципом відбору термінології виступає принцип професійної необхідності і достатності, опосередкований відомою вимогою до вживання юридичної термінології в тексті нормативно-правового акта – єдністю і системністю. Для єдності юридичної термінології необхідно, щоб при позначенні в нормативному тексті певного поняття послідовно вживався один і той же термін, а при позначенні різних, не співпадаючих між собою понять, використовувалися різні терміни [6, с. 58].

Відповідно до дослідження А. Б. Бушева, при перекладі юридичної термінології на заняттях з англійської мови використовують такі способи як описовість, транскрипція-транслітерація, застосування англіцизмів, описовий метод у поєднанні з транслітерацією, латинська еквівалентність, вибір еквівалента. Таким чином, використовуючи судові промови Верховного Суду Великобританії як приклади аутентичних текстів на заняттях з англійської мови, можна виокремити групи юридичних термінів, що належать до вищезгаданих способів перекладу [4, с. 22].

Наведемо приклади використання описового способу при перекладі юридичних термінів на заняттях з англійської мови. Так, *felon* – фелон – особа, що вчинила фелонію. Відповідно до Oxford Dictionary of Law, фелонією є категорія важких злочинів, що за ступенем важкості знаходиться між державним злочином та місдімінором (менш важким злочином) [1, с. 200]. Описовий переклад також характерний і для структурно складних термінів, і для складання іменників (noun clusters): *penetration test* – випробування на можливість проникнення в систему; тест на захист від несанкціонованого доступу [4, с. 23].

Транскрипції-транслітерації характерні і для лексичних одиниць латинського походження: *jurisdiction, imperative, discretion* etc. Щодо англіцизмів, то вони досить часто зустрічаються у сучасному праві як результат корпоративного права Великобританії: *charter, commission, rent, abandon, administration, alternative, amnesty, underwriter, budget, voucher, business, auction, balance, bankrupt, guarantee*, etc. [2].

Описовий переклад у поєднанні з транслітерацією забезпечує чітке розуміння або ж множинність значень лексичних одиниць, як наприклад, *defamation* – дифамація, тобто розголошення неправдивої інформації, що порочить іншу особу [1, с. 140]; *delinquency* – (1) делінквентність, (2) акт делінквентної поведінки, (3) невиконання обов'язків, (4) порушення, (5) правопорушення, (6) заборгованість [1, с. 169]. Реалії британської юриспруденції виражаються в українській мові і іншими транслітераціями: *goodwill* – гудвіл, вартість фірми, що включає найменування фірми, товарні знаки та клієнтську базу [2]; *absenteeism* – (1) тривала відсутність власника нерухомості, нез'явлення на роботу, (2) абсентеїзм – відхилення від участі у виборах або від відвідування зібрань. Крім того, можна враховувати латинську еквівалентність: *assignor* – цедент; *dominion* – домініон, *donor* – донор, *electorate* – електорат, *emancipation* – емансипація [2].

Еквівалентність при перекладі у більшості визначається мікротекстом: «повертати» у значенні «віддавати» – *to give back, to return*; «віддавати борг» – *to redeem, to refund, to reimburse*; «віддавати гроші» – *to pay back, to repay*; «повертати свободу» – *to regain freedom*; «повертати справу до попереднього юридичного статусу» – *to revert a case*. На таких прикладах можна проілюструвати проблему полісемії і поліеквівалентності слова у професійній мові. Вибір варіанта перекладу зумовлюється контекстом. На прикладі лексичних одиниць «співучасть» та «санкція» знаходимо такі варіанти перекладу: «процесуальна співучасть» – *joinder of the parties*; «співучасть у злочині» – *accompliceship*; «санкція» у значенні «дозвіл» – *approval, assent, authorization, sanction*; «санкція» у значенні «штраф» – *penalty, penal measure, sanction*. Звідси випливає, що вибір еквівалента – це завдання викладача англійської мови як перекладача на заняттях вивчення юридичної термінології [2; 4, с. 24].

Викладачеві варто звернути увагу на синонімію професійних дієслів, яка різниться семантичними та стилістичними конотаціями. Наприклад, дієслово «сприяти» у судових промовах Верховного Суду Великобританії вживають як *to conduce, to contribute to, to encourage, to facilitate, to further, to promote*. При перекладі також використовуються стійкі сполучення слів, а саме: «взяти під варту» – *to detain in custody, place under detention, to commit to prison, to imprison*; «суб'єктивна сторона злочину» – *mental element of a crime*; «рішення суду» – *decision award, court decision, judgement, ruling, arbitral award* [2].

Висновки. Таким чином, при перекладі юридичної термінології на заняттях з англійської мови необхідно дотримуватись комплексного підходу. Звідси випливає ряд комунікативних лінгвістичних компетенцій, при яких особлива увага приділяється вмінню правильно підбирати значення спеціальних термінів. Враховуючи об'єктивні відмінності в англійській та українській мовних традиціях, досягнення комунікативної та навчальної мети перекладу одиниць юридичного дискурсу на заняттях англійської мови відбудеться за рахунок коректного використання варіацій способів перекладу, що лежать в основі двомовності. При цьому одним з важливих завдань залишається вироблення професійних компетенцій через оволодіння юридичною термінологією англійською мовою, що є складним і багатостороннім процесом. Подача матеріалу, зокрема перекладу та визначення лексичних одиниць системи права, буде сприяти більш глибокому, осмисленому і творчому вивченню англійської юридичної термінології.

Література:

1. Oxford Dictionary of Law. Fifth Edition. Oxford University Press. – 551 p.
2. The Supreme Court of the United Kingdom. Decided cases. [Електронний ресурс] – Режим доступу до документа : <https://www.supremecourt.uk/decided-cases/index.shtml>.
3. Баркалова О. И. Соотношение диалога и монолога в устной и письменной речи в гражданском судопроизводстве : автореф. дис... канд. филол. наук / О. И. Баркалова; МГУ им. М. В. Ломоносова. Филол. фак. – М., 1989. – 23 с.
4. Бушев А. Б. Терминообразование в юридическом дискурсе и способы перевода терминов / А. Б. Бушев // Издательство Алтайского государственного университета, 2010.
5. Глинская Н. П. Юридическая терминология в разных функциональных стилях английской речи : Автореф. дис... канд. филол. наук / Н. П. Глинская. – М., 2002. – 24 с.
6. Зуева И. В. Английская юридическая терминология как базовый компонент компетентностного подхода в процессе обучения / И. В. Зуева // Вестник Челябинского государственного педагогического университета. – Ч., 2013. – С. 54–62.
7. Лавренко М. М. Профессионально-направленное обучение студентов юридического профиля / М. М. Лавренко // Вестник «Филологические науки» № 1. – М. : МГОПУ, 2004. – С. 41–42.
8. Некрасова Т. П. Юридический перевод : сборник статей / Т. П. Некрасова. – М., 2012.
9. Шабардина С. В. Становление терминосистемы права в английском языке: Дис. ... канд. филол. наук / С. В. Шабардина. – М. 2002. – 183 с.
10. Шамсеева Г. Х. Юридическая терминология в английском и татарском языках: Дис. ... канд. филол. наук / Г. Х. Шамсеева. – Казань, 2009. – 192 с.